

NOVICE

gospodarskih, obertnijskih in narodskih stvari.

Izhajajo vsako sredo in saboto. Veljajo za celo leto po pošti 4 fl., sicer 3 fl.; za pol leta 2 fl. po pošti, sicer 1 fl. 30 kr.

Tečaj XIII.

V Ljubljani v saboto 6. januarija 1855.

List 2.

V senožetih naših leži še veliko mertvega zaklada.

Navadna misel je, da senožeti ali travniki so ravno zato veliko vredni, ker trava sama raste, travnika ni treba ne orati ne gnojiti, ne za seme skrbeti.

Kdor je s tem zadovoljen, da mu le kaj merve in otave zraste, in mu ni mar zato: ali bi je mu ne utegnili dvakrat, petkrat ali desetkrat več in pa boljše zrasti — tak res nima s travnikom nič opraviti. Al vprašanje je: je li gospodar moder gospodar, ki svoj kapital naklada na slabe obresti (činže), da mu 100 goldinarjev nese komaj 2 ali 3 gold. na leto, namesto da bi ga lahko naložil na dobre obresti, da bi od 100 gold. potegoval 10 in še več gold.? Gotovo je, da takega gospodarja nihče ne bo modrega imenoval. „Mož ni pameten, da noče večjega dobička, ki bi si ga lahko pošteno pridobil“ — bo vsak rekel.

In ravno tako je večidel pri nas s senožeti ali travniki. Silo silo veliko mertvega kapitala leži v njih, — gospodarji ne marajo za-nj. Morajo že dosti dnarja imeti, da ne gledajo, kje bi ga mogli še več si pridobiti. Jez pa mislim, da ni taka, — da nimajo bankovcov odveč, in da le v tem je krivica, da ne vejo: kako bi si jih utegnili več pridobiti.

Že Adam je menda vedil, da trava sama raste, — ali malo časti je za nas, če s svojim umom ne vidimo dalje in globokeje v zemljo, kakor je Adam vidil. Saj nam že kert kaže, da tam, kjer je on oral in zemljo raztrošal, lepša trava raste! Saj že vsako mestice, kjer je na travnik kaj več vode pritekalo, očitno razodeva, kako košata trava tam stoji memo družih krajev ravno tiste senožeti! Saj že na spašniku se vidi, da tam pa tam, kjer se je lani kaka živina na paši ocedila, je letos več šopkov večje trave.

Vse to ljudje vidijo — pa ne učé se iz tega ničesar. Če že trava sama po sebi raste, da imamo kaj merve in otave kositi, koliko več in koliko bolje bi je še le zrastle, če bi ji tudi gospodar pomagal rasti. — To zapopasti je lahko. Ali sin ni tega od očeta slišal ne vidil, — kmetijstva se ni nikjer učil, in tako ni storil oče ničesar in tudi sin ne. Po tem takem so pa pri vsakem gospodarstvu gotovi dohodki vsako leto okrajšani. Če je podnebje in zrak kakega kraja posebno vlažen, in če je lega travnikov posebno vgodna rastlinam, so senožeti res same po sebi rodovitne — ali naše dežele imajo celó malo takega sveta, ki bi ga podnebje in lega sama gnojila. Treba je tedaj, da jim gospodar pomaga. In pomaga se jim z majhnim trudom in z majhnimi stroški.

In res je zadnjičas, da bi tudi naši kmetovavci vsi to spoznali, da je živa potreba obdelovati senožeti. Naj bi posebno naši umni gospodarji in večji kmetje prav pridno se vergli na gleštanje travnikov in tako manjšim svojim sosedom dajali lepe izgledé!

Mi pa bomo skusili gleštanje senožet enmalo bolj natanko razložiti. Prav ljubo bi nam bilo, če bi se ta ali uni tistih naših častitih bravcov, ki so kmeto-

vavci, z nami v pretres te reči spustil, da bi to razjasnili od vsih strani. Mi pišemo, kakor mislimo, da je prav, in radi imamo, če tudi kdo drug svojo pové.

Ta predgovor končavši se podamo v pretres svojega predmeta. —

Da se na senožeti veliko in dobre merve in otave nakosi, je ena naj poglobitnejših potreb, da senožet ima dobro in bogato tako imenovano spodnjo travo.

Če prepušamo natori sami, da raste trava kakoršna koli, bo dostikrat rastla malopridna, včasih celó slaba in škodljiva, in gospodar s takim senom ne bo mogel svoje živine dobro rediti, po tem pa tudi dobrega gnoja ne bo dobival od nje.

Pri obdelovanji senožet je tedaj poglobitna potreba, da si take rastline (tako travo) izbiramo, ali da skerbimo, da takošna trava raste, ktera je kar naj bolj živini tečna klaja.

Da bomo pa pri izberi trav prave zadeli, moramo imeti dvoje pred očí: 1) da bo lastnosti in različnosti zemlje si izberamo travne semena, in 2) da gledamo tudi na to, za kakošno živino ima pridelano seno biti. (Dalje sledi.)

So li dedi naši bolje gospodarili, ali gospodarimo mi bolje?

(Konec.)

Vse to in še marsikaj drugega spričuje očitno sedanjí boljši stan našega kmetijstva memo nekdanjšnega. Da bomo pa tudi javno spričovanje v tem vidili, hočemo prvo katastersko mero, ki je bila v letu 1785 od cesarja Jožefa ukazana, zadnji primeriti, vendar le od krajske dežele, ker od naših sosedov tega spisovanja nimamo v rokah. Kakor pri nas na Krajskem je pa gotovo tudi pri njih v vsih rečéh. Dovelj podučen je tedaj že en sam izgled.

V letu 1785 je bilo prvo vojaško popisovanje od cesarja Jožefa vpeljeno. Takrat je bilo na vsem Krajskem popisanih duš možkega spola 98,973, ženskega 99,978, vkup tedaj 198,951.

V letu 1816 je bilo vsih duš na Krajskem 358,000. V letu 1820 jih je bilo 391,474. In vlani pa 508,672.

Po prvi meri je krajska dežela imela obdelovane zemlje 1.466,213 oralov, med temi je bilo senožet 257,595 oralov.

Pri zadnji meri pa je bilo obdelovane zemlje 1.649,205, senožet pa 284,413 oralov. Tedaj do nove mere senožet 26,816 in vsega 182,992 oralov več obdelovane zemlje memo prej.

Med obdelovano zemljo pri prvi meri je bilo vinogradov na Krajskem 15,051 oralov, pri zadnji meri pa 19,412, tedaj pri zadnji meri več 4361 oralov.

O prvi meri so se šteli pridelki takole: 256,918 vaganov pšenice, 244,353 vag. rži, 370,679 vag. ječmena, 754,097 vag. ovsa, 259,394 veder vina, 1.798,167 centov merve.

NOVICE

gospodarskih, obertnijskih in narodskih stvari.

Izhajajo vsako sredo in saboto. Veljajo za celo leto po pošti 4 fl., sicer 3 fl.; za pol leta 2 fl. po pošti, sicer 1 fl. 30 kr.

Tečaj XIII.

V Ljubljani v sredo 10. januarija 1855.

List 3.

Sledeča slovenska prestava cesarske pesme, paterjane od Njegovega c. k. Veličanstva, je veljavna za vse dežele slovenskega jezika:

Cesarska pesem.

(Po Haydenovem napevu.)

1.

Bog ohrani, Bog obvari
Nam Cesarja, Avstrijo!
Modro da nam gospodari
S svete vere pomočjo!
Branimo Mu krono dedno
Zoper vse sovražnike;
S Habsburškim bo tronom vedno
Sreča terdna Avstrije.

2.

Za dolžnost in za pravico
Vsak pošteno, zvesto stoj,
Če bo treba, pa desnico
S serčnim upom dvigni v boj!
Naša vojska iz viharja
Prišla še brez slave ni,
Vse za dom in za Cesarja,
Za Cesarja blago, kri!

3.

Meč vojšaka naj varuje,
Kar si pridnost zadobi,
Bistri duh pak premaguje
Z umetnijo, znanostmi!
Slava naj deželi klije,
Blagor bod' pri nas domá:
Vsa, kar solnce je obsije,
Cveti mirna Avstrija!

4.

Terdno dajmo se skleniti;
Zloga pravo moč rodi;
Vse lahko nam bo storiti,
Ako združimo moči.
Brate vodi vez edina
Nas do cilja enega:
Živi Cesar, domovina:
Večna bode Avstrija!

Pristavek gledé na poroko Njegovega c. k. apostol. Veličanstva.

5.

In s Cesarjem zaročnica,
Ene misli in kervi,
Vlada milo Cesarica,
Polna dušne žlahnosti.
Kar se more v srečo šteti,
Večni Bog naj podeli:
Franc Jožefu, Lizabeti,
Celi hiši Habsburški!

V senožetih naših leži še veliko mertvega zaklada.

(Dalje.)

Ker se na vsaki zemlji ne obnaša dobro vsaka trava, nam je treba pazljivim biti, da po lastnosti zemlje: ali je suha in gorka, ali bolj močirna in merzla, izberamo travne semena; zakaj v mokri ne bojo take veselo rastle, ki hočejo imeti suho zemljo, in nasproti v suhi take ne, ktere so hčerke mokrega zemljišča.

Pa tudi na živino je gledati, katero redimo. Res je sicer, da travo, ki se prileže enemu plemenu, jedó tudi druge plemena; vendar so nekatere trave, ki teknejo nekterim plemenom bolj, nekterim manj. Skušnje učé, da izmed navadnih divjih in pa sejanih rastlin jih goveja živina 276 rada je, 218 pa ne, — konj jih je 262, 212 pa ne, ovca 387, 141 pa ne, kôza 149, 126 pa ne.

Po vsem tem, kar smo dozdej povedali, hočemo v kratkem pregledu rastline (trave) po njih vrednosti našim kmetovavcem pred oči postaviti, in ta pregled tako osnovati, da bomo naj pred imenovali rastline za suhe senožeti in spašnike, potem trave za bolj močirno zemljo; dostavljali bomo temu popisu, ktere rastline so bolj za spašnike, ktere bolj za senožeti, in pa: kateremu plemenu je ta, katerem je una rastlina bolj priležna.

Od rastlin za suhe spašnike in senožeti.

1. Trave.

Izmed velicega števila trav, ki rastejo po senožetih in spašnikih, bomo našli le tiste, ki so spoznane dobra, tečna živinska hrana (klaja).

1. Ojstrica (aira, Schmiele). Med mnogimi sortami ojstric je le tista, ki se imenuje zvita ojstrica (gebogene Sch.) tečna klaja, zlasti na spašnikih za ovce. Cveté mesca junia in julia; zori augusta in septembra; zraste 1 do 2 čevlja visoka. (Siva ojstrica, graue Sch., ni sicer veliko vredna klaja, pa to ima, da raste na naj slabejši zemlji; grivasta ojstrica raste celó v svižnu.

2. Lesičji rep (alopecurus pratensis, Wiesen-Fuchsschwanz) je ena naj boljših trav, toda globoko in močno zemljo ljubi, v kateri tako hitro raste, da se zamore trikrat kositi; cveté julia in augusta, zori augusta in sept., zraste 1 do 2 čevlja visoka. V suhi in pusti zemlji pa kmetovavec ž njo ne bo nikoli ničesar opravil, naj počenja kar hoče.

3. Rosula (anthoxanthum odor., gelbes Ruchgras) — to je tista trava, od ktere ima merva svoj posebni, prijetni duh. Raste tudi na zlo pešenih pašnikih in senožetih. Same rosule pa živina ne je rada, posebno take ne, ki je bila pokošena, ko je že odcvéla. Če je v 100 funtih (1 centu) merve 1 ali 2 funta rosule, diši merva kaj prijetno. Cveté junija in julija, zori julija in augusta; zraste pol do poldrugi čevlj visoka.

4. Ovsula (avena elatior, Wiesenhafer, französ. Raigras) je naj več vredna med vsimi travami na senožetih zato, ker se je na močenih in gnojenih senožetih naj več pridela in je tečna klaja za živino, posebno če se meša z navadno ali pa z nemško deteljo. — Kdor hoče mervo na svojih senožetih obilo pomnožiti, naj poseje ovsule; prepričal se bo, da je ni trave čez ovsulo, ktera je med vsimi travami naj bolj pripravna za take zemljiša, ki imajo le začasne senožeti (senožeti za nekoliko časa) biti. Cveté junija do augusta; zori julija do septembra, zraste 2 do 4 čevlje visoka.

Je še več trav ovsulje sorte, ki se dobro sponašajo na pusti zemlji in so dobra klaja, pa zdatne niso.

(Dalje sledí.)

Gospodarske novice.

Rib si zaroditi kolikor kdo hoče.

Človek je vendar čudna glava! Zmiraj duhta in duhta, da kaj novega izduhta. Zdaj si že napravlja ribe, prave ribe v bajerjih in rečicah, kakor se mu poljubi. Francozi so to znajdli, čeravno Nemci, ki si vsako reč radi prilastujejo, zdej terdijo, da že pred 100 leti (1750—1760) je neki Jakobi v Hamburgu že ribe delal. Toliko je gotovo, da Francozi so to znajdbo poslednje leta tako deleč prignali, da že kupčujejo s postervi, katerih so si zaredili že več milijonov, in jih prodajajo.

Iz Francozkega se je ta znajdba razširila po Nemškem, v Švajco itd. in v malo letih bomo znali povsod

NOVICE

gospodarskih, obertnijskih in narodskih stvari.

Izhajajo vsako sredo in saboto. Veljajo za celo leto po pošti 4 fl., sicer 3 fl.; za pol leta 2 fl. po pošti, sicer 1 fl. 30 kr.

Tečaj XIII.

V Ljubljani v saboto 20. januarija 1855.

List 6.

V senožetih naših leži še veliko mertvega zaklada.

Od rastlin za suhe pašnike in senožeti.

(Dalje.)

2. Detelje in druge zelišča.

Razun rastlin, ki se prištevajo travam, in ktere smo ravno priporočevali, so še druge rastline, ktere ne spadajo v versto trav, pa so tudi za suh svet priporočila vredne. Te-le so:

1. Armán (*achillea millefol.*, gem. Schafgarbe). Posebno prijeten ovcam, tekne vsaki drugi živini in rad raste tudi v pusti zemlji. Cvetè mesca junija do jeseni in zraste pol do poldruega čevlja visok.

2. Divji grah (*astragalus glycyphyllos*, Tragant oder Süßklee) je hvale vredna rastlina na pašnikih. Dosti je bila ta zel že priporočana, pa pri vsem tem je še premalo obrajtana.

3. Marjetice (*bellis perennis*, Gänseblümchen) znane vsacemu, so dobro zelišče.

4. Navadna kumna (*carum carvi*, gemeiner Kümmel). Vsim živalim, če je ni v mervi preveč, je všečna in tečna; ker pa njene korenine globoko v zemljo segajo, raste veselo le v globokem svetu.

5. Kozja rutica (*gallego off.*, Geisraute) je mešana z drugimi rastlinami prav dobra klaja. Cvetè julija do septembra, zori večidel septembra; zraste 2 do 5 čevljev visoka.

6. Turška detelja, tudi sladka detelja ali petelinova glavica imenovana (*hedysarum onobrychis*, onobr. sativa, Esparzette oder türkischer Klee). Ta detelja je zlasti za govejo živino ena naj boljših detelj, ktera ima to lastnost, da se tudi na zlo suhem svetu dobro sponaša.

3. Pravi regrat (*taraxacum off.*, gem. Löwenzahn) je posebno dobra rastlina za tako imenovano spodnjo travo, ktera ima to zlahno lastnost, da krave po nji dobro molzejo in je tudi mleko dobro.

4. Stročnata detelja ali Marijni šolnici (*lotus corniculatus*, gelber Schotten-, Honig- oder Hornklee). Ta detelja se pogostoma nahaja na suhih pašnikih in je dobra. Cvetè junija do sept., zori avgusta do oktobra, zraste po poldrugi čevlj velika.

9. Nemška detelja, metelka (*medicago sativa*, Luzerne), je ena naj boljših detelj in je vredna, da se z drugimi travami zaseje na senožetih, ki imajo globoko zemljo, ker s svojimi koreninami globoko sega. Enega plemena s to je polžarca (*med. falcata*, Schnecken- oder Sichelklee), za suhe in prav puste pašnike kaj dobra detelja, ki cvetè že maja in zori septembra, in 1 do 4 čevlje velika zraste.

10. Terpotec, perpotec srednji in ozkoper-nati (*plantago media*, pl. lanceolata, Wegerich, Wegtritt breiter und spitzblätt.) na senožetih neprecenljiva spodnja trava, prijetna in tečna vsaki živini.

11. Korninšica ali pimpinelica (*poterium sanguisorba minor*, kleine Bibernelle, Pimpinelle) raste tudi na prav pustem in suhem svetu, in je za ovce dobra.

12. Hudičev ogriz (*scabiosa succisa*, Teufelsabbiss) in križnica ali grintova zel (*scabiosa arvensis*, Ackerscabiose) ste živini prijetna klaja, dokler ste mlade; prešiči rujejo radi nje korenine.

13. Gabez (*symphytum off.*, gemeine Schwarzwurz) je dobra klaja, če se z godej kosi, in živina ga le rada je, kadar je suh.

14. Kozji bradec (*tragopogon pratense*, Boksbart) je na senožetih z globoko zemljo izverstna klaja.

15. Detelja (*trifolium*, Klee) in sicer: rudeča detelja (*trif. pratense*, rother Klee), ki je z ovsulo ali pahovko za senožeti kaj dobra, — mala bela detelja (*trif. repens*, weisser Klee), ktera na pašnikih zavolj svoje dobrote vse druge prekosi in se tedaj za suhe gorate pašnike ne more dovelj priporočati; cvetè majnika do sept., zori julija do oktobra, zraste do 6 pavcov visoka; — bela gorska detelja; ta detelja zraste enmalo večja kot una in je tudi prav dobra; prav bi bilo, če bi jo na planinskih senožetih bolj obdelovali. Tudi veliko rumena detelja (*melilotus off.*, Melilothenklee, Steinklee) dá dobro klajo.

16. Grašica, in sicer tičja grašica (*vicia cracca*, Vogelwicke) in pa plotna grašica (*vicia sepium*, Zaunwicke) je tudi priporočila vredna.

(Dalje sledi.)

Važna novica za sadjorejce.

Čeravno imamo pri marsikterem lesovji gotove skušnje, da se dá pomnožiti po mladikah (natičih, Steklinge), če se odrezane v zemljo vtaknejo, — čeravno dalje vemo, da se vinska terta tudi po grubanji izreja, in da mladike murbnih dreves (kartudi gosp. Zalokar v „umnem kmetovanji“ zagotavlja) v vlažni zemlji rade primejo in berž ukoreninijo, je vendar dosihmal se skor sploh terdilo, da sadno drevje se ne dá po mladikah množiti. Čujmo tedaj, kaj je lani eden naj slavnih djanskih sadjorejcev sedanjega časa, gosp. F. J. Dochnahl v Kadolzburg-u na Parskem, v 16. zboru nemških kmetovavcev in gojzdnarjev v Nürnbergu na vprašanje odgovoril, ki je bilo takole zastavljeno: „kaj se je poslednje leta za povzdigo sadjoreje skusilo in znajdlo?“

„Naj imenitnša znajdba — je rekel Dochnahl — v sadjoreji poslednjega časa je množenje sadnega drevja po mladikah (natičih). Veliko se je že sem ter tje govorilo, da se tudi sadno drevje dá po mladikah pomnožiti, vendar ni nobeden mogel kaj gotovega povedati, kako naj bi se to delalo. S toliko večjim veseljem so zdej sadjorejci to znajdbo sprejeli, ki se je v 10 letih na 3 različnih krajih popolnoma poterdila.“

„Leta 1844 sem jez grêdo, kjer sem cvetlice špogal, z enoletnimi leskovicami (leskovimi šibami) obsadil in sicer po navadni viži, da sem jih opognil in z obema koncoma v zemljo vtaknil. Kmali so se očesa teh vejic napele, pognale in 3 do 4 pavce dolge izrastlike naredile. Ko sem spodnji konec pod zemljo ogledaval, vidim zarastek, iz katerega se navadno koreninice delajo. Drugo spomlad ponavljam to skušnjo z

NOVICA

gospodarskih, obertnijskih in narodskih stvari.

Izhajajo vsako sredo in saboto. Veljajo za celo leto po pošti 4 fl., sicer 3 fl.; za pol leta 2 fl. po pošti, sicer 1 fl. 30 kr.

Tečaj XIII.

V Ljubljani v saboto 27. januarija 1855.

List 8.

V senožetih naših leži še veliko mertvega zaklada.

(Dalje.)

Rastline za mokre senožeti in spašnike.

Trave, ktere navadno na mokrih senožetih in spašnikih rastejo in tako imenovano kislo seno dajejo, spadajo v versto ločja in bičja.

Tiste trave pa, ki dajejo sladko seno, čeravno na mokri ali saj zlo vlažni zemlji rastejo, so:

1. Močirska pahovka (*agrostis palustris*, *Sumpfschilf*); ta trava se tudi na suhi zemlji dobro sponaša.

2. Kihec, kihečna pahovka (*agrostis stolonifera*, *Fioringras*); ta trava potrebuje zlo vlažnega podnebja; da se pa dobro sponaša na suhi zemlji, se mora na travnik pridno vode napeljevati. Za napravo le začasnih travnikov je ta trava kaj pripravna. Ker dolge korenine dela, se dá kakor pirnica izrezati, in če se ta rezanca raztrosi po zemlji, se sama po sebi prime in raste. Angličani so po mnogih skušnjah se prepričali, da med vsimi travami, ki potrebujejo vlažne zemlje ali pa močenja, daje kihec naj bolj živinsko klajo. Če je pa zemlja suha in pusta, je kihec tako terd in pust, da ga nobena živina ne pokusi.

3. Členasto travo ali členasti lesičji rep (*alopecurus geniculatus*, geglied. *Fuchsschwanz*) priporočajo za bajerje, iz katerih so vodo izpustili.

4. Vodna ojstrina (*aira aquatica*, *Wasserschmiele*).

5. Repúla ali veliki gljistnik (*bromus giganteus*, *Riesentrespe*) je posebno za nizko ležeče, mokre in osojne senožeti pripravna.

6. Vodna sladka trava (*festuca fluitans*, *Mannagras* oder *Mannaschwengel*).

7. Mačji rep (*phleum pratense*, *Thimotheusgras*) je med tistimi travami, ktere na mokri zemlji sladko seno dajejo, ena naj boljih. Mačji rep pa raste tudi na suhi zemlji. Iz mačjega repa se nakosi veliko merve, in on ima to lastnost — pravi *Schwerz* — da tudi na ilovnati merzli, pa tudi na šotni zemlji rada raste; za take travnike, na ktere se voda napeljuje, je posebno dober.

8. Mečičja trava (*poa aquatica*, *Wasserrispengras*) je dobra trava in na močirnih senožetih še raje raste kakor mačji rep, cvetè junija in julija, zori avgusta in septembra, zraste 4 do 6 čevljev visoka.

9. Marijne solzice, gladke in plave (*melica nutans*, *caerulea*, *glattes und blaues Perlgras*).

Druge zeli, ki niso trave, in so na mokrih travnicah dobre, so:

1. divja angelika (*angelica silv.*, *wilde Angelika*),

2. senožetna kreša (*cardamine prat.*, *Wiesenkresse*),

3. grenjka detelja (*menyanthes trifol.*, *Bitterklee*),

4. rasebnik ali prunelica velika in mala (*prunella major* in *minor*, *grosse und kleine Brunelle*),

5. ježeva ježica (*sparganium*, *Igelskopf*).

Plevél na senožetih in pašnikih.

Med koristnimi rastlinami pa raste na pašnikih in senožetih tudi plevél, to je tako rastlinje, ki za živinsko klajo ni nič vredno, in ker seno še le pokvarja, naj se tedaj trebi in odpravlja ž njih. Take rastline so: kolmež (*gem. Kalmuswurzel*), terstje (*Sumpfschilf*), repinec ali lepir (*gem. Klette*), povodna zlatica (*Kuhblume*), smerdela (*Wucherbume*), kokorik, kokotica ali tanica ali predanca (*Flachsseide*), žabja preslica (*Zinnkraut*), kaček (*Storcheschnabel*), medvedov koren ali medvedova taca (*Bärenklaue*), klegje, smilika in ušesna žličica (*lychnis*), vse sorte mete, posebno povodna in poljska (*Wasser- und Ackermünze*), mačkovec (*Hauchechel*), dresen ali drist (*Flohkraut*), gosinja trava (*Gänseblume*), petlistna trava, vrednik; zlatenca, bradavičnik, samojeja; kislica, divji žalbelj, kozja brada in osladje (*skalnajagoda*), vrateč, lapuh in še več družih.

Strupene zeliša.

Na senožetih in spašnikih rastejo tudi strupene zeliša, izmed katerih imenujemo posebno sledeče: pasji peteršilj (*mala trebelika*, *Hundspetersilie*, *kl. Schierling*), veternice (*Anemonen*), kimovnica (*Küchenschelle*), volčje jagode (se večkrat nahajajo na lokah ali logih), podlesk (ušivec), smerdljivec (*trebelika*, *gefleckter Schierling*), pasje zeliše ali červenka (*Nachtschatten*), mleček (*Wolfsmilch*), bela čmerika (*weisser Germer*), teloh beli in zeleni (*Nieswurz*), zobnikovo perje (*Bilsenkraut*), kristavec ali strupeno bodeče jabelko (*Stechapfel*), ljulika (*Taumelloch*), in še druge. (Konec sledi.)

Red je duša umnega gospodarstva.

Marsikter gospodar je zgubil pohištvo in premoženje, ker ni znal prerajtovati dohodkov in stroškov svojih; in marsikter, če še tako priden in delaven, nima sreče pri svojem početji, ker ne vé časa in dela uredovovati.

Nar boljši gospodar ni tisti, ki največ dela in skopari, ampak tisti, ki vse ob pravem času opravlja, in kateri ne izdaja več, kakor toliko, kolikor mu dohodki njegovi pripuščajo.

Veliko manj revšine bi na svetu bilo in imeli bi več veselih ljudi, ako bi se bolj rajtati učili, ter bi bili bolj reda in natanjčnosti vajeni. Posebno kmetovavec, ki je še tako priden, če pa ni reda v njegovem gospodarstvu, ne bo obogatil, ampak obožal bo. Taki nikoli ne vé, kje mu glava stoji, opravlja tedaj zdaj to, zdaj uno, pa ne da bi bil prej potrebno premislil ali se pripravil k delu. Vsred dela potrebuje tega in unega orodja, pa ga ne more najti, tega ali unega pomogleja, pa ga ni ravno na roko. To ga merzi; začne godernjati in kalí sebi in družini svoji veselje do dela.

NOVICE

gospodarskih, obertnijskih in narodskih stvari.

Izhajajo vsako sredo in saboto. Veljajo za celo leto po pošti 4 fl., sicer 3 fl.; za pol leta 2 fl. po pošti, sicer 1 fl. 30 kr.

Tečaj XIII.

V Ljubljani v sredo 31. januarija 1855.

List 9.

V senožetih naših leži še veliko mertvega zaklada.

(Konec.)

Našteli smo zdaj vse rastline — trave, detelje in druge zeliša — ktere dobre, pa tudi take, ktere slabe senožeti in pašnike delajo, da jih zdaj gospodarji popolnoma poznajo.

Da pa si napravimo dobro in gosto travo, ni zadosti, da sejemo le dobre trave, ampak treba je pred vsem, da zemljišče, ki ima senožet biti, prav pridno obdelujemo, to je, da svet prav na globoko zrahljamo (prekopljemo, izorjemo in povlečemo) in, kar naj bolj moremo, zemljo zdrobimo, sčistimo in na plan denemo. Vse to pa je treba storiti zato, ker tiste trave, ki jih štejem k stanovitnim, s koreninami veliko globokeje sežejo, kakor eno- ali dveletne žita, in ker senožeške trave prvi čas počasi rastejo in jih tedaj plevél lahko zaduši, ako zemlja ni do dobrega očišena bila. Sicer pa je treba tak svet, ki se ima v senožet predelati, popred prav dobro pognojiti.

Po tem se sejejo trave. Kako naj se to stori, v kolikšni meri in kdaj, bomo govorili v drugem spisu, ki nam ga je gosp. senožetni inženir Preuschen podal, da ne bomo ene reči dvakrat razlagali.

V čem pa obstoji daljno oskerbovanje senožet in pašnikov? Vse dela, s kterimi hočemo si dobre senožeti ali pašnike napraviti in jih tudi dobre ohraniti, pa obstojé v sledečem:

1. Da premokro ali močirno zemljo denemo na suho, to je, da branimo, da se preobilna voda ne more stekati na senožet, ali da tisto vodo, ki je ima senožet preveč, odpeljujemo po odprtih grabnih ali podzemeljskih cevih (po drenaži).

2. Da skušamo zmiraj več dobre parstí na senožetih si napraviti, to je, da potresamo večkrat mešanega gnoja, parstí, cestnega blata, blata iz grabnov, svečarskega pepéla in enacih stvari po senožeti, in da ob pravem času napeljujemo gosto mlakužo nanje, ki ima dokaj zemljin v sebi, ktere popuša na senožeti.

3. Da pokončujemo plevél in mah z oestro brano (naj bolje z obteženo brabantško), da v jeseni ali spomladi sejemo na povlečene kraje travnih semen, da senožet včasih gnojimo z dobro mešano parstjo, ali da nektare bolj škodljive rastline izrujemo. Ako je senožet le zlo plevél, je prav, da se začasno preorje v njivo.

4. Da senožet večkrat gnojimo po različnosti zemlje ali s prahom mineralskih stvari, kakor z apnom, gipsom, gnojno soljo, s pepélom, cestnim blatom, mešano zemljo itd., ali z dobro podelanim gnojem ali z gnojnico. Od vsega tega bolj natanko bomo govorili drugikrat.

5. Da po suhih senožetih in posebno po spašnikih sa dimo drevje ali germovje, in jih obdajamo z živimi mejami.

6. Da vode napeljujemo na-nje, ako nam je le mogoče, ker voda je prvi živež rastlinam. Tudi od tega bomo še bolj natanko govorili.

To so poglavitne dela na senožetih in spašnikih — to so pa tudi potrebne dela, da vzdignemo iz njih tiste zaklade, ki v njih zakopani in tedaj mrtvi ležé, namesto da bi nam dvakrat, petkrat ali tudi desetkrat več merve in otave dajali, ktera je prva potreba za več in bolje rejene živine.

Naj bi umni gospodarji na vekomaj tisti napčni misli slovó dali, ki je le preveč še dandanašnji navadna, da travnik je zato naj bolji, „ker ni ž njim nič opraviti“.

(Po Hlubek-u.)

Gospodarske skušnje.

Da mlade kokoši pozimi jajca nesó.

Kakor je gotovo, da mraz kokoši zaderžuje, da ne nesó jajc, tako gotovo je tudi, da gorkota to pospešuje. Mnogi kmetje imajo za tega voljo kokoši pozimi v hiši. Vendar gorkota sama ni zadosti, siliti kokoši da bi nesle; temu še le pripomaga njih piča. Tedaj je nekoliko umetnosti treba, da se to izpelje. Pomogleji so pa sledeči:

1. Potrebno je, da se kokošja piča — in nar bolj za to je ječmen — vsikdar toliko praži (rošta), da popolnoma rujav postaja.

2. Pražen (rostan) ječmen se zamore tudi nekoliko zavreti, pa potem kokošim jesti dati; voda pa, v kteri so ječmen kuhali, naj se jim za pitje postavi.

3. Poleti naj se nabere mladih semenskih kopriv, ki naj se posušé; pozimi pa naj se zavrejo in kokošim polagajo.

4. Nar bolje nesejo kokoši, kakor nekteri terdijo, če se drobno zrezani kruh nekoliko praži, in potem v malo vina pomočen kokošim jesti daje.

Postava zastran gosenc.

Vidi se povsod in vsak umen gospodar dobro vé, kako hudo gosence sadno drevje poškodujejo, cvet in perje njegovo pojedajo, in tako veliko sadja pokončajo. Govorilo in pisalo se je že veliko o tem, in krepko se je posestnikom vertov in sadovnjakov priporočevalo, da naj trebijo in obirajo na pomlad požrešne gosence in njih mešičje po drevji in zelinji. Vendar skorej le neverjetnim ušesom se je pridigovalo; Le malo pridnih gospodarjev skerbi za to; večidel nemarnih gleda le mešičja polno drevje, pa ne stegne roke, da bi gnjezdica teh gnjusobnih merčesov pokončal. Tudi če le ta ali uni gospodar gosence po svojem drevji pobira in pokončuje, ne pomaga veliko: ker gosence, ko so zelinje enega verta pojedle, hitro na sosedovo drevje zlezejo, ter ondi znovega začno pojedati vse. Neobhodno potrebno je, da vsi posestniki in vsa sosedščina gosence trebi in pokončuje po vertih in poljih, če hoče ta gerdi merčes popolnoma iztrebiti in pokončati.

Ker si pa nemarni ljudje ne dajo po prijaznih navsvetih dopovedati, da bi storili prostovoljno, kar je